

# 40 vuotta ”piikkinä lihassa-spirittiä”

– VTT Pekka Korpisen haastattelu

Pekka Korpinen johti Palkansaajien tutkimuslaitoksen edeltäjää Työväen taloudellista tutkimuslaitosta (TTT) vuosina 1973–91. Tässä haastattelussa hän pohtii pitkiä syklejä, finanssi- ja eurokriisiä sekä TTT/PT:n 40-vuotista menestyksestä taivalta.

Heikki Taimio  
Erikoistutkija  
Palkansaajien tutkimuslaitos  
heikki.taimio@labour.fi

Haastattelu on tehty 22.9.2011  
ja päivitetty 23.11.2011

**A**loitin palauttamalla mieliin Sinun T&Y-artikkelisi ”Talouden vai taloustieteen kriisi” (Korpinen 2009), jossa käsittelet taloustieteen valtavirran osuutta vuosien 2008–09 finanssikriisin synnyssä ja yleensäkin sen ja aikaisempien kriisien samankaltaisuuksia. 1930-luvun laman taustallahan oli aika samanlaisia finanssi-innovaatioita ja sääntelyn puutetta, joka johti siihen, että sääntelyä kiristettiin silloin 1930-luvulla voimakkaasti.<sup>1</sup> Nyt on kulunut pari vuotta lisää ja on saatu eurokriisikin. Miltä tilanne näyttää?

”Vuoden 1907 kriisissä, johon olen tämän tuoreimman kriisin aikaisemminkin rinnastanut, ei USA:ssa vielä ollut keskuspankkia. USA:n keskuspankki oli aika uusi ilmiö 1930-luvun lamassa, ja sen asema maailmalla oli aika heikko. Englannissa vallassa ollut Labourkin oli

<sup>1</sup> Ks. Timo Soukolan arvio Michael Perinon kirjasta toisaalla tässä lehdessä. – Toim. huom.

hyvin kultakantamyönteinen. Hän palasivat siihen Englannin imperiumin vanhaan kulta-arvoon ilmeisesti Cityn pankkiirien painostuksesta. Sehän vei jalvoja alta reaalisektorilta Englannissa aika pahasti.

Nyt muuten on analogia, että kun Suomi erosi kultakannasta syyskuussa 1931, niin jälkikäteen säädettiin armahduslaki eduskunnassa, koska siinä rikottiin kaikkia lakeja, eikä sitä oltu etukäteen ajateltu ja valmisteltu. Nyt on puhuttu, että jos joku eroaa eurosta, niin kuinka monta lakia rikotaan ja joutuu-ko eromaan EU:stakin ja ties mitä. Käytännössähän jos jonakin päivänä todetaan, että joku sieltä eroaa, niin sitten varmasti tulee nippu armahduksia perään niin, että ketään ei syytetä.”

*Niin, se on tavallaan turhaa puhetta, että ei ole missään säädöksiä, kuinka erotaan, koska itsenäiset valtiot voivat kuitenkin päättää mitä tahansa. Vaikka sen perustuslaissa lukisi jotakin, se voi muuttaa sitäkin. Ja vaikka sitä rikottaisiinkin, niin siitä voidaan antaa armahdus. Häätä ei lue lakia.*

”Kyllä, isoissa asioissa on joustoja sitten kun se tilanne tulee, mutta ne ovat yleensä sellaisia, että ne ovat mahdottomia, kunnes ne yhtäkkiä ovat mahdollisia. Sellaisessa välitilassakaan ei voi roikkua.”

### Finanssikriisin taustalla alikulutus, matalat korot ja finanssi-innovaatiot

*Analogiaa on tässä monenlaista. Puhutaan paljon pörssiromahduksista ja finanssikriiseistä, mutta onko kuitenkin joku reaalityönnöllinen pohja, jonka takia näihin kriiseihin joudutaan? Joku alikulutushypoteesi tai*



---

## ”Kiinan säästöylijäämä löysi vastaparinsa USA:n säästöalijäämässä eli velkaantumisessa.”

---

vastaava. Keynesin (1936) kiinnitti huomiota investointien ja säästämisen väliseen epäsuhtaan. Miten näet sen silloin ja nyt?

”Ei Keynes kovin pitkälle päässyt kriisi-analyyssissään. Vaikka siinä kirjan nimessä on rahaa, korkoa ja työllisyyttä, niin rahaa ja korkoa loppujen lopuksi käsitellään aika vähän. Juttu, joka siitä jäi elämään, oli säästämisen paradoksi: jos säästäminen riippuu tuloista, niin silloin säästämisen lisääminen heikossa suhdanteessa syö tulopohjaa alta nopeammin kuin aiheuttaa tasapainoa toisessa suunnassa. Eli ollaan syöksykierteessä.

Vaihtotaseen ylijäämämaat ovat olleet säästämisylijäämämaita<sup>2</sup>, joista Kiina on ollut kaikkein suurin tekijä. Myös Saksa ja Japani ovat olleet kroonisesti tätä samaa porukkaa. Voisi jotenkin sanoa, että sodassa hävinneet ottavat revanssia kasvattamalla finanssivaltaansa. Kumuloimalla saatavia on mukavampi olla kuin kumuloimalla velkoja, jos on nöyryytetty sodassa. Jotain tämmöistäkin voi taustalla olla. Kyllähän vanha markantillinen ajatus – vientilyijäämä ja vahva valuuttavaranto – on nostanut Kiinaa

---

<sup>2</sup> Vaihtotaseen ylijäämä muodostuu ulkomaankaupan (vienti)ylijäämästä ja muista ulkomailta saaduista nettomaksutulosta. Se voidaan myös (eräin tarkennuksin) nähdä kansallisen säästämisenä, ts. kotimaan yksityinen ja julkinen sektori yhteen laskettuina saavuttavat säästämisylijäämän. Vastaavasti vaihtotaseen alijäämä vastaa säästämisalijäämää (”elämistä yli varojen”) eli velkaantumista ulkomaille. –Toim.huom.

paljon nopeammin kuin jos se olisi ajanut tasapainoisella ulkomaankaupalla tai puhumattakaan alijäämäisellä ja velkaantunut.”

*Toisaalta on viljelty salaliittoteoriaa, jonka mukaan Kiina ottaa otteeseensa Yhdysvallat siten, että sillä on valuuttavarantoa sijoitettuna suunnattomat määrät amerikkalaisiin valtion velkakirjoihin.*

”Kyllä saamamiehellä on vahvempi asema kuin velallisella, se on ilman muuta selvää. Kiinan säästöylijäämä löysi vastaparinsa USA:n säästöalijäämässä eli velkaantumisessa, ja nämä kaksi sitten olivat naimisissa. Jos Kiina ei olisi tällä tavalla ylisäästännyt, niin eihän Amerikkaan olisi voinut velkaantua, vaan siinä olisi ollut joku muu ratkaisu – korkeampi korkotaso tai mitä se nyt sitten olisi ollutkaan. Se olisi tarkoittanut, että USA:ssa olisi säästämisaste pysynyt korkeampana, jolloin tämän kriisin mittasuhteet olisivat saattaneet olla pienemmät.

Tulen pitkän syklin<sup>3</sup> tarkasteluun, joka avaa tähän lisää näkökulmia. Kyllä minusta alikulutus- tai mikä tahansa stagnaatioteoria tuo jotain valoa tähän asetelmaan. Kehittyvien maiden kuten Kiinan, Intian, Brasilian ja monien muiden tavattoman voimakas kasvu alkoi muuttaa maailman voima- ja sotilastasapainoa. USA oli tottunut olemaan maailman johtava maa, jonka on varmasti vaikea luopua tästä asemasta.

Kun talouden fundamentit eivät puskenee riittävästi kasvua, niin alettiin ”doupata” finanssi-innovaatioilla ja hyvin matalilla koroilla. Synnyttiin aika pitkä kasvujakso, joka tosiasiallisesti oli paperin siirtelyä, bonusten leikkailua ja velaksi elämistä. Velkaa pyöritettiin niin, että

---

<sup>3</sup> Väitöskirjassaan Pekka Korpinen (1981) käsiteli taloudellisen kehityksen pitkiä syklejä, joissa nousu- ja laskukaudet voivat kestää 20–30 vuotta. Kirja kuvasi myös sitä, kuinka keynesiläisyyttä oli esiintynyt jo ennen Keynesiä. Nicholas Kaldor (1987, 341) viittasi tähän sekä kirjan taloushistoriatulkintaan. –Toim.huom.

---

## Obaman elvytyspolitiikkaa on ollut täysin riittämätöntä.

---

sama velkapaperi kiersi pöydältä toiselle ja aina joku sai siitä kiinni. Se oli kuin korttitalo, jota kehiteltiin. Kyllä yleensä korttitalot ovat lopulta sortuneet, mutta milloin, sitä ei yleensä pystytä ennustamaan. Se vain tapahtuu joskus.”

*Se olisi voinut mennä toisinkin, jos länsi tai Yhdysvallat olisi pysynyt kilpailukykyisenä suhteessa kehittyviin maihin. Erityisesti Kiinasta tuli oikein tehdasteollisuuden työpaja.*

”Vielä jos kokoan USA:n tilannetta, niin voi sanoa, että kun Obama valittiin, niin Bush oli syntipukki, johon ruumiillistui uusliberaali talouspolitiikka. Mutta Obama ei rohjennut lähteä irti toiseen, ja se oli murheellista havaita. Obaman olisi ehdottomasti Bushin kaikenlaisten sosiaalisten seikkailujen ja varsinkin tämän talouskriisin takia pitänyt luoda ihan oma kuvio, rohkeasti oma hallinto, mutta hänhän rupesikin rakentamaan konsensusmössöä.

Jos elvytetään, niin täytyy elvyttää täysillä. Se on kuin sodankäyntiä, ei sitä voi puoliksi sotia, vaan jos ollaan sodassa, niin rattaat on saatava pyörimään. Japani on esimerkki puolinaisesta elvyttämisestä. Siellä on ollut 20 vuoden taantuma, ja valtion velka on nyt 220 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, eikä kasvusta ole vielä tietoa. Siellä ovat rahat menneet ihan hukkaan, kun sen on tehnyt puolinaisesti.

Jenkeissä oli autojen romutussubventio aivan liian lyhyt. Kun se loppui, auto-



kauppa romahti uudestaan. Samoin oli ensiasunnon ostajilla aivan liian lyhyt pätkätuki. Kaikkein ihmeellisin asia on, että kun asuntokupla on ollut se keskeinen syy, niin miksei siihen ole puututtu? Se, että asuntomarkkinat ovat näin pitkään epätasapainossa, pilaa parhaankin elvytysohjelman.”

## Pitkien syklien tilannearvio uusiksi

*Mikä on arviosi pitkien syklien tilanteesta nyt?*

”Alussa mainitsemassasi T&Y-artikkelissa (Korpinen 2009) otin aika optimistisen kannan V-tyyppiseen supistumiseen ja nousuun perusteluna Charles Kindlebergerin<sup>4</sup> ja muiden näkemys, että jos on voimakastahtoinen globaali keskuspankki, joka toimii kriisin syvenemisen pysäyttäjänä, niin sellaiset kriisit ovat historiassa olleet aika lyhyitä. Yhdysvaltain keskuspankin pääjohtaja Ben Bernanken alkuotteet vaikuttivat tähän. Lisäksi olen monessakin kirjoituksessa ajatellut, että joskus 1994–95 alkoi pitkä nousukausi ja että se on vähän liian vähän aikaa kestänyt Kiina- ja muu Aasia-vetoisena, jotta vankkurit olisivat pitkäaikaisessa ja syvässä mielessä juuttumassa.

Mutta olen tullut nyt vähän revisioimaan tätä näkemystä. Siinä saattaa nimittäin olla minulla kuitenkin Suomen 1990-luvun alun harha. Kun meille tulivat idänkaupan loppumiset ja pankkikriisit ja 1980-luvun kupla oli niin raju, niin meillähän oli yksi maailman pahimpia lamoja. Länsi-Eurooppa on ollut ensimmäisestä öljykriisistä enemmän tai vähemmän stagnaatiossa niin, että eihän täällä oikeastaan ole mitään kunnon kasvua nähty vuosikymmeniin. Ollaan kohta 40 vuotta oltu taantumassa.

<sup>4</sup> Kindleberger (1978) on finanssikriisien historian kirjoituksen klassikko. – Toim.huom.

---

## Maailmantalous on nyt saattanut ajautua hitaan kasvun vaiheeseen, joka kestää parikymmentä vuotta.

---

Suomi- ja Eurooppa-näkökulma on saattanut hiukan häiritä minun viime aikojen ajoitustani. Itse asiassa Ernest Mandel (1975) ”Late Capitalism”-kirjassaan oli sitä mieltä, että pitkä taantuma oikeastaan alkoi jo vuonna 1966 tai 1960-luvun lopulla. Silloin hän fokusoi Yhdysvaltoihin, joka maailman keskukseksi ylläpitää rytmiä, ja periferiat aina kulkevat vähän myöhässä. Jospa koko tämä rytmi olisikin hieman aikaisempaa, ja 1990-luvun alun taantumahan ei ollut jenkeissä niin paha.

Itse asiassa jos katsellaan pörssikurssia ja teknologia- ja Internet-vetoisuutta tässä nousussa, niin 1980-luvun lopussa oli jo aika vahva häkä päällä. Jospa se oli vain Vietnamin sota ja sen rahamassat, jotka keinoitekoisesti peitivät sumuun todellisen heikkenemisen, ja nousu onkin ollut 1980-luvun lopusta. Silloin aletaan olla sellaisissa aikatauluissa, että tämä kriisi voikin olla käännekohta, jossa myös pitkän ajan kasvu tahtuu. Se on tällainen kriisiresonanssi, että jos fundamentit ovat heikkenemässä samaan aikaan kun tapahtuu tällainen pinnalla olevan monetaarisektorin kriisi, niin silloin ollaan tietysti historiallisesti hyvin vaarallisissa maisemissa.

Kiinahan on kasvanut sitä kymmentä prosenttiaan jo itse asiassa 1980-luvun puolesta välistä. Aluksihan se oli niin pieni, ettei se dominoinut tätä markkinaa. Mutta jos kuitenkin pitkä nousukausi olisi alkanut noin 1988, Kiinakin pääsee sii-

hen pikkuhiljaa mukaan, mutta se on yhdessä jenkkien kanssa.

Nythän ennustellaan, että maailmantalouden kasvu ehkä tippuisi johonkin kolmeen prosenttiin. Se alkaa olla siinä rajamailla. Jos se alkaa jäädä kahteen kolmeen, niin sittenhän me olemme hitaan kasvun ajassa. Jos se nousee neljään viiteen takaisin, niin sitten tämä olisikin ohimenevää. Mutta jos haluaisi olla pessimisti, niin tästä voi hyvin alkaa sellainen parinkymmenen vuoden korpitava Euroopassa ja USA:ssa.”

*Onko velkataakalla mitään vaikutusta? Aika keskeinen ongelmahan on, että se pitää sulattaa. Reinhartin ja Rogoffin (2009) tunnettu hypoteesi on, että tällaisen velkakriisin jälkeen toipuminen kestää kauan.*

”Ilman muuta se on faktori, mutta jos ollaan nopean kasvun ja optimismin maailmassa, niin kyllähän velatkin sulavat toisella lailla nopeasti, hallittaviin suhdelukuihin. Yleensä nopeaan kasvuun on liittynyt myös kohtuullisen nopea inflaatio, joka vaikuttaa samaan suuntaan. Mutta jos on hidas kasvu ja deflaatiotendenssi, niin se paketti onkin yhtäkkiä sen näköinen, että...mutta se on silloin sekä syy että seuraus samanaikaisesti, koska deflaatio tekee velkataakasta entistä raskaamman.”

*Miten tästä sitten päästään uuteen nousuun? Mitä se edellyttäisi vai tapahtuuko kaikki ihan luonnostaan?*

”Olen puhunut Bretton Woods<sup>5</sup> 2:n tarpeesta. Tässä monetaarjärjestelmässä – ja varsinkin nyt kun Yhdysvaltain

---

<sup>5</sup> Vuonna 1944 Yhdysvaltain New Hampshiren osavaltiossa sijaitsevassa Bretton Woodsin kaupungissa järjestetyssä 44 maan kokouksessa luotiin uusi valuuttakurssijärjestelmä, jossa Yhdysvaltain dollarin arvo oli sidottu kultaan ja muiden maiden valuutat dollariin. Samalla perustettiin myös Kansainvälinen valuuttarahasto (International Monetary Fund, IMF). Tämä kiinteiden mutta aika ajoittain muutettavien valuuttakurssien järjestelmä kesti vuoteen 1971 saakka. – Toim.huom.



---

## Tarvittaisiin uusi rahajärjestelmä, jossa IMF toimisi maailman keskuspankkina.

---

asema sisäpoliittisesti ja velankin takia suhteellisesti ottaen heikkenee – ei ole Kindlebergerin mainitsemaa pääkoordinaattoria, joka olisi vahva johtaja. Nyt maapallon rahapolitiikka pirstoutuu joka tapauksessa moneen keskukseen. Silloin olisi hirveän hyvä, jos esimerkiksi IMF voisi kehittyä maailman keskuspankiksi ja voitaisiin ehkä luoda maailmanraha. Matkalla sinne palattaisiin siihen, että valuuttakursseissa olisi joku tolkkua, ettei olla kilpailevien devalvaatioiden tiellä, mikä vaara on äärimmäisen suuri nyt ja jota Kiina ja eräät muut ovat harrastaneet. Itse asiassa Saksakin, joka vakautti 10 vuotta yhdistymisen jälkeen, ja nyt se

on vakauttanut liikaa verrattuna muihin Euroopan maihin.

Siis pitäisi reformoida isoja asioita, mutta se ei ole näköpiirissä. Euro on jumissa, sanoisin henkisesti, ja Obama on jumissa ainakin seuraaviin vaaleihin asti. Jos hän häviää vaalit, mikä on ihan mahdollista, niin sieltä tulee joku republikaani, joka on vielä enemmän jumissa näissä asioissa. Onhan nähtävä, että tarvittiin toisen maailmansodan kaltainen ravistus, jotta Bretton Woods saatiin aikaiseksi. Historiassa on ollut hirveän monia monetaarikonferensseja, jotka ovat epäonnistuneet.”

### *Sulaisivatko nämä velat inflaatiolla?*

”Todennäköisesti ne tulevat sulamaan, mutta missä vaiheessa? Nyt on vielä sellainen demografinen seikka, että kun sodanjälkeiset suuret ikäluokat ovat USA:ssa ja Euroopassa aika suuria ja eläkeläisillä – siltä osin kuin heillä ylipäänsä on joitakin varoja – ne muuttuvat finanssisaataviksi ihan loogisesta pakosta, kun niitä tarvitsee itse. Jos finanssisaata-

vat ryövätään inflaatiolla, niin se on poliittisesti aika suuri ryhmä kuitenkin vastustamaan sitä. Eli tietty rahapolitiittinen konservatiivisuus tulee myös näistä demografisista trendeistä.”

## Euroalueen kriisi

*Meitä lähinnä on euroalueen kriisi. Miten näet sen kehityksen jatkossa?*

”Onhan tässä paljon itse aiheutettua. Tehdään hitaasti ja vaivalloisesti asioita, ja pienistäkin asioista tulee suuria. Periaatteessahan Kreikan, Portugalin ja Irlannin pitäisi mahtua marginaaliin euron asioissa, mutta kun niitä vetvataan tarpeeksi kauan, niin ne alkavat näyttää suurilta. Italia on ensimmäinen ihan todellinen eli se, joka ratkaisee enemmän Euroopassa.”

*Kuuluvatko nämä maat loppujen lopuksiollenkaan samaan seuraan kuin me?*

”No, eiväthän ne kuuluisi.”

*Se oli kai poliittinen enemmän kuin taloudellinen päätös.*

”Olen itse tulkinnut sen niin, että Ranska halusi latinoita enemmän, ettei Saksa olisi liian hallitsevassa asemassa.”

*Toisaalta Ranska ei tykännyt siitä, että Saksan keskuspankki dominoi liikaa niukkaslinjallaan ja halusi laimentaa sitä, kun taas Saksa mielellään varsinkin vakausta ja kasvusopimuksella halusi hillitä näitä latinoita.*

”Mutta itsehän se rikkoi sitä yhtenä ensimmäisistä ja myös romutti sanktiot.”  
*Kohtalon ivaa.*

”Joo, kaikki ovat syntisiä! Mutta eihän tietenkään Kreikan ja Italian pitäisi olla jäseniä, ja se on todennäköisesti niille itselleenkin aika vahingollista, koska ne ovat kumpikin menettäneet kilpailukykyä varsinkin Saksaan verrattuna aika tyystin. Italia ei sen takia että palkat olisivat nousseet vaan sen takia, että tuot-

---

## Kreikan ja Italian ei pitäisi olla euroalueessa.

---

tavuuskehitys on ollut kymmeniä vuosia hyvin huono. Saksassa tuottavuus on noussut ja yksikkötyökustannukset pysyneet paikallaan tai laskeneet, kun taas Italiassa ne ovat nousseet.

Ollaan aivan klassisessa perustavanlaatuisessa epätasapainossa, jossa on vaihtotaseen alijäämä ja paljon velkaa, kasvu ja kilpailukyky heikkoja. Tähän on IMF:n vakiopaketti se, että leikataan julkisia menoja ja vapautetaan resursseja vientisektorille ja tuonnin kanssa kilpailvalle sektorille ja devalvoidaan. Nyt nämä eivät pysty devalvoimaan, joten ne roikkuvat löysässä hirressä ties kuinka kauan eikä tule mitään muuta kuin kasvun hidastumista.

Yritin sanakirjasta löytää tällaista... "austerity program" on melkein kaikissa kielissä, mutta suomen kielelle tämä ei oikein hyvin kääntynyt. Se pitäisi ilmeisesti olla "kuristusohjelma". Meillä se tehdään niin positiiviseksi "säästöohjelmalla" hyvä kun säästetään. Kysymys on kuristusohjelmista, siinä on veronkorotuksia ja muuta, joilla kasvu entisestään hidastuu. Kun Italiassa on – jos variaatiot jätetään huomiotta – ollut nollakasvu jo toistakymmentä vuotta, ja kun siihen pannaan pikkaisen miinusta ja 120 prosenttia velkaa ja korot riskipreemion takia ovat nousussa, vaikka keskuspankki ostaisi niitä kuinka, niin eihän se yhtälö toimi. Nehän mädättävät viereisetkin omenat korissa! Jos Italia hajoaa sen seurauksena niin, että syntyy jokin Padanian tasavalta, niin onhan se aikamoinen sotku keskellä Eurooppaa. Ja miten sitten Kreikka kestää sisäpoliittisesti tämän matokuurin?"

## Suomen paras valinta

*Mikä olisi tässä asetelmassa paras valinta Suomelle – tukea nykyistä EMUa, kehitystä kohti liittovaltiota, irtaantua siitä yhdessä Saksan ja joidenkin muiden kanssa, vai lähteä ihan omille teilleen? Mitkä asiat tässä ratkaisussa painavat eniten?*

"Sitä olen itsekin pohtinut mm. Berlusconi Italia-kirjassani (Korpinen 2011). Luontevin ero olisi se, että heikot maat jäisivät euroon ja vahvat maat perustaisivat uuden rahaunionin. Hansa-markka?"

*Siihen kuulusivat Suomen ja Saksan lisäksi Hollanti, Itävalta ja mahdollisesti Ruotsi ja Tanska.*

"Minusta Englanti kuului siihen myös. Ja varmaan Norja ja Islanti."

*Norja on ehkä vaikea öljyvaluuttamaa. Mutta teknisesti...*

"...teknisesti se olisi ilman muuta helpompaa niin, että vahvat lähtevät eikä niin, että heikot lähtevät, koska heikkojen lähtö voi aiheuttaa paniikkia rahasektorilla aika pahasti. Mutta totean siinä kirjassani, että tämä johtaisi kyllä liian vahvaan valuuttaan Suomen näkökulmasta. Meidän fundamenttimme ovat heikentyneet tavalla, jotka pitäisi nyt ottaa huomioon. Meillä on Nokia-ilmiö ohi ehkä peruuttamattomasti. Meillä on paperiteollisuus siirtymässä muualle, siis paperiin perustuva klusteri heikkenee silmissä, ja sitten meillä on ikääntyminen.

Nämä kolme isoa muutosta tarkoittavat, että meidän pitkän ajan kasvunäkymämme ovat huomattavasti heikommat kuin ne ovat olleet. Jos siihen yhdistetään ylivahva Saksan markka ja sen krooniset vientilyijäämät, niin menemme kylmä ojasta allikkoon. Suomen intressi olisi pitää räpiköivä rahaliitto kroolaamassa epätoivoisesti, mikä heikentää euroa edes hiukan."

*Voi tietysti hyvin kysyä monestakin syystä, onko Suomi sittenkään hyvässä seurassa,*

---

## Heikko euro on Suomen etu.

---

*jos se on Saksan kanssa samassa rahaliitossa.*

"Muutenkin näytetään peesaavan Saksaa, niin tuleeko sitten liikaa? Mehän muutimme provinssiksi. Meidän tarkoituksemmehan oli tulla Saksan provinssiksi vuonna 1918, kun olimme itsenäistyneet. Tämä ei ollut minun suositukseni vaan ironiaa. [Naurua.]"

*Emmekö kuulu ennemminkin samaan seuraan muiden Pohjoismaiden kuin Saksan kanssa?*

"Muut Pohjoismaat voisivat liittyä tähän. Jos Englantikin tulisi, niin silloin se olisi protestanttinen Pohjois-Eurooppa."

*Mutta oma markka ei ole sitten enää Suomelle järkevä vaihtoehto.*

"Minusta tämä rekordi ei ole kauhean hyvä kyvystä hoitaa omaa markkaa. Minä en suoraan sanoen luota keskuspankkimme kykyyn hantteerata tällaista pientä valuuttaa. En minä sitäkään suosittele. Tietysti minimi on sitten Nordek.<sup>6</sup>"

*Eikös Ruotsi ole kuitenkin kruunuaan hallinnut aika hyvin?*

"Kohtalaisen fikusti, ainakin paremmin kuin Suomi markkaa aikanaan. Eli hiukan rempallaan oleva Eurooppa saattaa lopulta olla Suomelle parempi vaihtoehto kuin saksalainen kuri ja järjestys,

---

<sup>6</sup> 1960-luvun lopulla keskusteltiin Tanskan ehdottamasta yhteispohjoismaisesta talousalueesta, Nordekista. – Toim.huom.

---

## Pohjois-Euroopan rahaliitto toimisi paremmin kuin nykyinen järjestelmä.

---

joka toisi mukanaan ylivahvan valuutan ja deflaation vaaran.”

*Joo, hyvin paljon mahdollista.*

”Kunhan ei sitten ruveta rahoittamaan näitä kaikkia. Vielä sellainen juttu tästä rahoituksesta, että se luukku pitäisi nyt pannaan kiinni kokonaan. Olen itse ollut ehdottomassa kriisirahastoa Euroopalle jo vuosia sitten. Jonkinasteinen kriisirahasto on nyt syntynyt ja on aitoja kriisejä hoitamassa. Mutta ei siinä Italiankaan kohdalla ole kysymys likviditeettikriisistä vaan solvenssista. Maa ajautuu konkursiin sen takia, että se ei pidä finanssejaan minkäänlaisessa järjestyksessä. Eihän ison maan konkurssia voi hoitaa kriisirahaston kautta. Se on väärä konsepti kokonaan.”

*Ja kriisirahasto ei palauta sen kilpailukykyä...*

”Ei, ei. Kyllä nyt pitäisi siirtää pallo Kansainväliselle valuuttarahastolle. Euroopalla on nyt välineet pieniin juttuihin ja stop. Tästä eteenpäin vastuu kuuluu IMF:lle, koska sehän on sen homma varsinaisesti.”

*Jotkut ovat sitä mieltä, että olisi alun perinkin pitänyt tehdä niin.*

”Kyllä, mutta tässä tuli sivutuotteena ehkä kuitenkin hyödyllinen kriisirahasto. Jos ei voida muuttaa EKP:n sääntöjä, joissa se on todella itsenäinen ja keskittyy inflaatioon, niin Euroopan tällaisesta pienestä valuuttarahastosta, joka sotkeutuu enemmän finanssipolitiikan koordinaa-

tion, voi olla jotain hyötyä ja siementä tulevaisuuteen.

Mutta liittovaltiokehitys, että tässä ikään kuin salaa ajettaisiin...eurobondeista on se vielä sanottava, että Italian valtiovarainministeri Tremonti on vuosikautia puhunut, että miksi ihmeessä meidän täytyy ottaa lainaa, kun kaikki voisivat ottaa yhdessä. Järjestelmän pitäisi olla sellainen, että 60 prosenttiin asti kaikki ottaisivat yhdessä ja vain yli 60:n menevä olisi kansallista. Tätä on Juncker kannattanut ja Saksan demaritkin erehtyivät kannattamaan. Mutta jos kerran lähdetään siitä, että se raja on uskottavasti pidettävä 60:ssä, niin sehän tarkoittaisi sitä, että kaikki julkinen velka olisi muutettu yhteiseksi, ja kansallista ei pitäisi ollakaan. Miten voi olla lainanotto yhteistä, jos ei yhdessä päätetä menoista? Ja jos yhdessä päätetään menoista, niin silloinhan ollaan täydessä liittovaltiossa. Me näin vain ohimennen eurobondin nimellä hyppäisimme täyteen liittovaltioon. Sehän on aivan mieleton ajatus!”

*Monet eivät jaksa ajatella asioita riittävän pitkälle, mutta ehkä se on juuri toivekin.*

”Niin, ajetaan, sumutetaan, joo. Kyllä paljon on EU:ssa sitä tehty, että hyvä kun kansa ei ymmärrä ja pannaan isot niput hämäreitä nimiä. Nämä fasiliteetit ja mekanismit ovat jo niin sekava nimivyöhytti.”

### PT on menestystarina

*Johdit Palkansaajien tutkimuslaitosta vuosina 1973–91, ja olet antanut laajan haastattelun Timo Soukolan (2011) kirjaan, joka käsittelee laitoksen 40-vuotista taivalta. En nyt aio kysyä samoja asioita kuin siellä. Mikä on mielestäsi ollut laitoksen suurin merkitys?*

”Ensinnäkin se, että se on selviytynyt näinkin monta vuotta, on jo hyvin merkittävää, koska jos katsotaan rahoittajia, niin niistä monet ovat kadonneet mat-

---

## Monet laitoksen alkuperäisistä rahoittajista ovat vuosien mittaan pudonneet pois.

---

kan varrella. Eli työväenliikkeen taloudelliset lafkat, joiden varaan tämä alun perin nojautui. Jorma Jalava, joka oli KK:n pääjohtaja silloin kun minua rekrytoitiin tähän hommaan vuonna 1973, sanoi, että Väinö Tanner sijoitti kiinteistöihin niin suuret omaisuudet, että niiden varassa TTT:n toiminta on turvattu tästä ikuisuuteen, joten ei mitään huolta. No, kyllä TTT kauemmin kesti kuin nämä omaisuudet, joiden tuotolla piti tällaista pyörittää.

Muutenkin työväenliikkeen asema on heikentynyt poliittisesti ja myös ammattiyhdistysliikkeen suuruuden päivät olivat aikaisemmin. Esimerkiksi SAK oli suurempi mahtitekiä 1970-luvulla kuin tänä päivänä. Mutta tähän ovat onneksi tulleet nämä muut palkansaajajärjestöt, ja laitos on luovinut tässä myrskyssä taitavasti. Kun niin moni yritysjohtajakin joutuu toteamaan, että firmasta on rauniot jäljellä, vaikka olisi kuinka hyvä kausi ollut joskus, niin kyllä se lämmittää sydäntä, että firma pyörii ja näyttää voivan hyvin.”

*Sillä on joku sosiaalinen tilaus, jos ei taloudellista.*

”Joo, joku seikka sitä ylläpitää. Hyvä henkilökunta, taitava johtaja ja suotuisat olosuhteet. Mutta onhan se kehittynyt myös. Kun aloitettiin, niin eihän ammattiekonomistin uraa ollut 1970-luvulla. Suomen Pankin ekonomistit koulutettiin tilapäisesti sen tutkimuslaitoksessa, jossa ajatus oli se, että heitetään heitä sitten muualle koulutuksen jälkeen. Se oli koulutuspaikka eikä ekonomistin elin-

---

## PT on ollut haastamassa päättäjiä perustelemaan kantojaan avoimesti.

---

ikäinen ammatti. Valtiovarainministeriön kansantalouselosastolla oli kourallinen ekonomisteja, jotka olivat ehkä maan ainoat päätoimiset, mutta heidän profiilinsa oli hyvin matala eivätkä he sieltä juuri mitään julkisen debattiin tuoneet.”

*Päinvastoin kuin nykyään.*

”Niin, mutta se, että se on tullut julkiseksi ja että näitä kantoja tulee, se on tuonut kolostaan myös Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön. He joutuvat argumentoimaan asioita, kun aikaisemmin Suomen Pankin tyyli oli, että nimenomaan ei argumentoida päätöksiä. Tulee kuin Jumalalta eikä tartte sanoa yhtä lausetta perään miksi. Että se on parempi, kun muut eivät tiedä eivätkä ymmärrä vaan uskovat vaan.”

*Onko se ollut myös TTT:n ja PT:n ansiota, että on haastettu nämä?*

”Silloinhan pankeissa oli jonkin verran ekonomisteja, mutta he kirjoittivat hyvin varovaisia. Kansallispankilla ja SYPillä oli omat katsauksensa ja niiden oma taloussihteeristö tai -osasto teki selvitystyötä, mutta ei poleemista. Minulle tulee mieleen yksittäinen poliitikko kuten Tuure Junnila, joka kirjoitti pamfletteja yksityishenkilönä, mutta talouspoliittista debattia ei yksinkertaisesti ollut.

On se minusta osa demokratiaa, että joutuu perustelemaan ja puolustamaan kantojaan avoimesti. Ja kansalaisten tietoisuus näistä makroasioista ja muista oli äärimmäisen vähäistä. Silloin me olimme muuttuneet avotaloudeksi, ja kaikki

vaihtotaseet ja maksutaseet ja miten rahan tarjonta ja muut liikkuvat, se oli aivan abstraktia kansalaistasolla. Niillä, jotka näitä vähänkin osasivat, oli melkein monopoli tulkita maailman menoa.

Paljon on muuttunut ja myönteisesti minun mielestäni, ja siinä kehityksessä ollaan oltu mukana ja säilytty hengissä. On pätevää porukkaa, ja täältä on siirrytty varsin paljon akateemiseen maailmaan ja valtion korkeisiin asiantuntijatehtäviin ja virkoihin. Kyllä tämä mielestäni on menestystarina.”

*Mikä merkitys tällä oli Sinulle itsellesi?*

”No joo, oikeastaan syy, miksi lähdin/jouduin pois Suomen Pankista, oli se, että ryhdyin pääministerin sihteeriksi, ja se oli rikos, jota se instituutio ei oikein antanut anteeksi. Se oli suurempi valinta kuin tänne tuleminen. Mutta Pankkihan oli siihen aikaan mahtilaitos, koska se oli pankkien pankki, ja pankit olivat herroja Suomessa. Ne jakoivat omaisuudet ja taloudellisen menestyksen. Oli se tietysti suuri askel tulla tällaiseen pieneen varattomaan putiikkiin sellaisesta mahtilaitoksesta, jossa koskaan ei kysytty, onko varaa tai voiko jonnekin mennä tai hankkia jotakin. Se oli kuin avoin sekki.

Uskon omalta kannaltani siirtymisen TTT:hen olleen terveellistä. Suomen Pankissa vallitsi monopoleille ominainen omahyväisyys ja henkinen velttous. TTT:ssä joutui perustelemaan kantansa ja perehtymään kansantalouden keskeisiin asioihin syvällisesti.”

*Olisiko mielestäsi PT:ssä kuitenkin pitänyt tehdä jotakin toisin tässä 40 vuoden aikana? [Hiljaisuus.] No, esimerkiksi laajeta viisinkertaiseksi tai jotain?*

”Laajempi rekrytointi? Ei, kertakaikkisen varovaisuus oli minun politiikkani, että ei missään tapauksessa.”

*Miten näet PT:n roolin tulevaisuudessa? Onko tulevaisuus yhtä valoisa kuin menneisyys?*

---

## ”Piikki lihassa-spirittiä” tarvitaan PT:n kaltaisella pienellä laitoksella.

---

”Niin, se on vaikea sanoa. Ihmisistähän se on paljon kiinni. Kyllä minusta sellaista piikki lihassa-spirittiä pitäisi tällaisella kuitenkin suhteellisen pienellä olla, jotta se saa innostuksensa joistakin vaihtoehdoista pikemminkin kuin myötäilemällä jo enemmistön hyväksymää linjaa. Tietysti se, että kun ympäröivä poliittinen liike on muuttunut aika konservatiiviseksi, niin se, kuinka paljon se sietää radikalismia...”

*Mutta jos tuntee olevansa oikeassa valtavirtauksesta huolimatta, niin siitä saa voimaa.*

”Sitten jos epäonnistuu siinä, niin kaikkihan murjovat, se on selvä, ja muistavat ikuisesti. Jos taas onnistut, niin ei kukaan muista.

Vielä tästä historiasta, että kyllähän oli paljon sellaisia tabuja tai vääriä itsestäänselvyksiä, joiden kyseenalaistaminen oli hyvin hauskaa. Se liittyi sellaiseen, että yleensä taloudellinen sivistys voisi Suomessa nousta. Revalvaatiokeskustelu oli yksi sellainen.”

*Tai devalvaatiosyklin tuhoaminen.*

”Silloin kun niistä alettiin puhua, niin todella omissakin joukoissa oli suurta ihmetystä. Muistan yhden pankkivaltuusmiehen, demarin, jonka kanssa 1970-luvun alkupuolella olin keskustellut vuosien 1972–73 vaiheista, että olisiko silloin ollut fiksumpaa vähän leikata inflaatiopainetta tuonnista revalvaatiolla, jolloin hän sanoi: ”Oletpa sinä rohkea mies!” Sellaisella äänensävyllä, että tuota hän nyt ei ainakaan nielaise, vaikka mikä



olisi. Vielä viimeisenä sanoisin, että kyllä TTT/PT on heikentänyt porvarillista hegemoniaa talousasioissa.”

*Se on painavasti sanottu.*

”Kyllä 1970-luvun alussa oli se kertakaikkinen hegemonia, että sieltä tuli objektiivinen tieto, mitä pankeista tai muualta sanottiin, ja työväenliikkeestä ei voinut tulla kuin kurjan huutoa.”

*Siis poliittisesti värittyneitä näkemyksiä.*

”Se asetelma...tosin demaritkin olivat vasta 1966 tulleet oikein kunnolla valtaan, voisi sanoa sodan jälkeen. Se oli melkein keskustahegemoniaa sitä ennen. Se oli poliittinen murros. Varmaan se olisi tapahtunut ilman TTT:täkin tältä puolelta, mutta ennakoasenteet olivat jyrkkiä, että taloudellinen tieto on yrityssektorin käsissä, ja sitä ei voi olla etujärjestöissä.”

*Tämän päivän näkökulmasta aika uskomattomalta kuulostava väite, mutta uskon kyllä, että niin se oli silloin.*

”Yhteiskunta oli silloin erilainen. Korporaatiot vahvistuivat ja loivat kaikkia elimiään, ja tulopolitiikka ja muikin muutti kuvaa. Ylipäänsä yhteiskunta palkansaajavaltaistui, mikä muutti asenteita syvällisesti. Nyt ollaan jälleen murroksessa: työn luonne muuttuu nopeasti, ja ihmiset joutuvat sopeutumaan entistä suurempaan epävarmuuteen työelämässä. Kuinka sosiaaliturvan ja instituutioiden tulisi muuttua mm. globalisaation johdosta? Miten Suomi säilyttää kilpailukykynsä ja kasvuedellytyksensä? Näissä ja monissa muissa kysymyksissä riittää tutkittavaa vireälle ja tarvittaessa ärhäkälle Palkansaajien tutkimuslaitokselle.” ■

#### KIRJALLISUUS

- Kaldor, N. (1987), *Economic Prospects of the 1980s*, teoksessa De Cecco, M. & Fitoussi, J-P. (Eds.): *Monetary Theory and Economic Institutions*, New York: St. Martin's Press.
- Keynes, J.M. (1936), *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, London: Macmillan.
- Kindleberger, C. (1978), *Manias, Panics, and Crashes. A History of Financial Crises*, New York: John Wiley & Sons.
- Korpinen, P. (1981), *Kriisit ja pitkät syklit*, Helsinki: TTT.
- Korpinen, P. (2009), *Talouden vai taloustieteen kriisi?* *Talous&Yhteiskunta*, 37:3, 20–28.
- Korpinen, P. (2011), *Berlusconin Italia – oikeistopopulismin nousu ja rappio*, Helsinki: TSL.
- Mandel, E. (1975), *Late Capitalism*, London: Humanities Press. (Alkuperäisteos *Der Spätkapitalismus*, 1972.)
- Reinhart, C.M. & Rogoff, K.S. (2009), *This Time Is Different – Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Soukola, T. (2011), *Vireä ja tarvittaessa ärhäkkä. Palkansaajien tutkimuslaitos ja sen edeltäjä julkisen keskustelun herättäjinä 1971–2011*, Helsinki: PT.